

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษากระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวง อำเภอพะพุตบาท จังหวัดสระบุรี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด คุณลักษณะองค์ประกอบและรูปแบบของการจัดการสิ่งแวดล้อมของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาใน วัดเขาวง และเพื่อศึกษาถึงความมีอยู่และบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ภายในวัดเขาวงที่มีความสัมพันธ์ ต่อการพัฒนาสังคม ผู้ศึกษามีระเบียบในการศึกษา ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ขั้นตอนการศึกษา
- ๓.๓ ประชากรที่ศึกษา
- ๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๕ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยด้วยการสัมภาษณ์พูดคุย สันทนา และสังเกตการ เจ้าอาวาสที่เป็นแกนนำหลักในการจัดการสิ่งแวดล้อม และพระสงฆ์ที่มีส่วน ส่งเสริมสนับสนุนในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวง พระสงฆ์ที่ให้ข้อมูลถือว่าเป็นผู้มี ความรู้และประสบการณ์ตลอดจนทีมงานภายในวัด

๓.๑.๑ ขั้นตอนการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Study) ผู้ศึกษาได้ค้นคว้า เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดนิเวศวิทยาเชิงพุทธ แนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อม แนวคิดการพัฒนาสังคมแนวพุทธ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๓.๑.๒. ขั้นตอนการศึกษาจากพื้นที่จริงหรือการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วัดเขาวง อำเภอพะพุตบาท จังหวัดสระบุรี เป็นพื้นที่ในการเก็บข้อมูล ภาคสนามโดยทำการศึกษาข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์และอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา ตามกรอบแนวคิดการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ โดยใช้การสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบ รายบุคคล วิธีการสังเกตการ ในการดำเนินกิจกรรมต่างของวัดเขาวง โดยยึดแนวทางของ กรอบการศึกษาเป็นหลัก

๓.๒ ขั้นตอนการศึกษา

ผู้ศึกษาได้แบ่งวิธีการศึกษาไว้ ๗ ขั้นตอน โดยแบ่งเป็นขั้นตอนการศึกษาค้นคว้าและขั้นตอนการศึกษาจากพื้นที่จริง

๓.๒.๑ ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง สาเหตุปัญหาที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไขและแนวคิดในการจัดการสิ่งแวดล้อม

๓.๒.๒ การติดต่อประสานงานกับพระสงฆ์และทีมงานภายในวัด เช่น เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส พระสงฆ์และทีมงานที่อาศัยภายในวัดในการลงพื้นที่ภาคสนาม

๓.๒.๓ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของสภาพพื้นที่ สภาพแวดล้อม ความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมและสิ่งต่างๆภายในวัด

๓.๒.๔ การออกเก็บข้อมูลในภาคสนามโดยใช้วิธีการสังเกตการ สัมภาษณ์พูดคุยแบบสอบถามและการบันทึกเทป ในกลุ่มพระสงฆ์ และทีมงานที่ทำงานภายในวัด

๓.๒.๕ การรวบรวมข้อมูลจากการออกพื้นที่ภาคสนาม นำมาประมวลผล

๓.๒.๖ การวิเคราะห์ข้อมูลจากบทสัมภาษณ์พูดคุย

๓.๒.๗ สรุปความคิดของแต่ละบุคคลที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ ตลอดจนแบบต่างๆเข้าด้วยกันแล้วมาพิจารณากันกรองเนื้อหาแต่ละประเด็นและวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดพร้อมกันนี้ ก็สังเคราะห์เนื้อหาแล้วแปลความหมายออกมาเป็นคำอธิบายแล้วเขียนเป็นรายงานวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคม และเป็นแบบอย่างในการพัฒนารักษาสิ่งแวดล้อมของคณะสงฆ์สืบต่อไป

๓.๓ ประชากรที่ศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะ วัดเขาวง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ดังนั้น ข้อมูลประชากรที่ศึกษาจึงประกอบด้วยพระสงฆ์ภายในวัดเขาวง คือ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส พระสงฆ์และทีมงานภายในวัดเขาวง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ได้ทำการสัมภาษณ์ พูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๓ รูป/คน คือ

๑) พระครูภาวนาพิลาส เจ้าอาวาสวัดเขาวง เจ้าคณะอำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี	
๒) พระปลัดนิพนพาน โชติธมฺโม	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดเขาวง
๓) พระทรงศักดิ์ สุทธิญาโน	พระทีมงานภายในวัดเขาวง
๔) พระนพฐนันท ญาณธโร	พระทีมงานภายในวัดเขาวง
๕) พระอภิเดช สิริวิงโส	พระทีมงานภายในวัดเขาวง
๖) พระวิชาวิวัฒน์ อาทโร	พระลูกวัด
๗) พระวโรดม วรสทฺโธ	พระลูกวัด
๘) นายพรศักดิ์ วินประภา	ทีมงานที่ทำงานในวัดเขาวง
๙) นายชาญยุทธ บุญธนศักดิ์	ไวยาวัจกรวัดเขาวง
๑๐) นางสาว อภิสรา จุลพันธ์	เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์
๑๑) นางสาวน้ำฝน เมืองแมน	พนักงานร้านค้าวันยังค่ำ
๑๒) นางสาวสมพร ยี่สุนทอง	พนักงานร้านค้าวันยังค่ำ
๑๓) นางสาวสุพารัตน์ เกษศรีทอง	พนักงานร้านค้าวันยังค่ำ

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ศึกษาใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์/สังเกต พร้อมทั้งใช้อุปกรณ์ประกอบการสัมภาษณ์ เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป การจดบันทึก เป็นเครื่องมือช่วยในการบันทึกและรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ มีทั้งหมด ๒ ตอน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ ฉายา นามสกุล, ตำแหน่ง, ที่อยู่/สถานที่ทำงาน ผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวง อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา

๑) นโยบายในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวงเชิงนิเวศวิทยาอย่างไร

๒) แนวความคิดในการนำหลักธรรมมาปรับใช้ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวงอย่างไรบ้าง

๓) รูปแบบใดในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวงเพื่อให้เป็นวัดต้นแบบอย่างไรบ้าง

๔) วิธีการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวงอย่างไรบ้าง

๕) นโยบายในการเชิญชวนของภาครัฐและประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวงอย่างไรบ้าง

๖) แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมตามแนวพุทธศาสนาอย่างไรบ้าง

๗) การส่งเสริมให้วัดต่าง ๆ ได้นำกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมวัดเขาวงไปเป็นแบบอย่างได้อย่างไรบ้าง

๓.๕ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ จึงจำเป็นต้องใช้เครื่องมือในการศึกษาหลายอย่าง จึงได้กำหนดเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) การเข้าไปศึกษาสภาพทั่วไปของวัด สภาพแวดล้อม ความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อม และสิ่งต่างๆภายในวัด ที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติโดยจะออกไปพูดคุยกับบุคคลผู้ให้ข้อมูล ซึ่งใช้การสอบถามลักษณะแบบไม่เป็นทางการ โดยมีประเด็นหลักๆ ในการพูดคุยกันไปประกอบการบันทึกเสียง และถ่ายภาพไปด้วย

๒) การสัมภาษณ์พูดคุยในเชิงลึก การสนทนา ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการบันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูลไปพร้อม ๆ กัน และรวมถึงการบันทึกภาพด้วยกล้องถ่ายรูป

๓) การสังเกตการ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการเข้าไปสังเกตการ เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลและวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ต่อไป

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นกระบวนการที่ไม่ได้แยกส่วนออกมาจากกระบวนการเก็บข้อมูล ดังนั้น ผู้ศึกษาจะวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการจัดเก็บข้อมูลโดยเปรียบเทียบกับแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ จนนำไปสู่การวิเคราะห์สรุปรวมให้เห็นภาพชัดเจน^๑

ผู้ศึกษาได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น ๕ ส่วนคือ

๓.๖.๑ วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนสภาพทั่วไปของวัดเขาวง อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ซึ่งประกอบไปด้วย สภาพแวดล้อม สภาพพื้นที่ ลักษณะการจัดการ คนที่ทำงานร่วมภายในวัด และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ซึ่งคนที่ทำงานภายในวัดจำเป็นต้องได้รับการอบรม และช่วยกันดูแลความสะอาดเรียบร้อยของพื้นที่ตัวเองรับผิดชอบ

๓.๖.๒ วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัด ประกอบด้วย การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุง การติดตามผล และการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้สืบทอดไป

๓.๖.๓ วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวง ประกอบไปด้วย มีการปลูกต้นไม้ขึ้นใหม่ มีการจัดการสถานที่ให้มันดีขึ้นกว่าเดิม และที่สำคัญวัดมีการต่อสู้กับโรงงานปูนที่เขาได้มาระเบิดหินอยู่ใกล้ๆบริเวณวัด ซึ่งได้มาจากพระครูภาวนาพิลาสและลูกศิษย์กลุ่มคนรักเขาวงที่มาต่อสู้เรียกร้องไม่ให้มีการระเบิดหินทำลายธรรมชาติอีกต่อไป หลังจากเรียกร้องสำเร็จวัดก็มีการขอพื้นที่บนเขากับกรมป่าไม้ เพื่อจะอนุรักษ์เขา ป่าไม้ และสัตว์ป่าที่หายากเอาไว้กรมป่าไม้ก็ให้พื้นที่วัดดูแล ๑๐๐ ไร่ ใส่ชื่อโครงการว่าวัดช่วยป่าไม้หลังจากนั้นก็เปลี่ยนชื่อมาเป็นพุทธอุทยาน หลวงตาได้เข้ามาพัฒนาวัดเขาวงตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ จนถึงปัจจุบันนี้

๓.๖.๔ วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวง ประกอบไปด้วย มีความสะอาด ร่มรื่น พื้นที่เป็นสัปปายะ ที่สำคัญคือได้ป่ากลับคืนมาและมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นกว่าเดิม ได้อนุรักษ์เขาไว้และพื้นที่ป่าไว้ เพราะบนเขาก็จะมีพันธุ์ไม้ที่หายากและสัตว์สงวน เมื่อวัดจัดการได้ดีแล้วผลที่ตามมาก็คือคนเข้ามาเที่ยวมาปฏิบัติธรรมมาค้างมาขึ้นทำให้วัดได้ฟื้นป่ากลับมานุรักษ์ไว้เป็นสมบัติของทุกคนและเป็นพุทธอุทยานที่เป็นสมบัติของชาติศาสนาสืบต่อไป

๓.๖.๕ สรุป วิธีการดำเนินการวิจัย

๑) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒) นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ไปให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ

^๑ นางแสงเงิน ไกรนรา “กระบวนการทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเครือข่ายทอผ้า: ศึกษาเฉพาะกรณีเครือข่ายทอผ้าตำบลสัมปอ อำเภอยะรัง จังหวัดชัยภูมิ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐).

๓) นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มาทำการแกะพิมพ์แล้วลงรายละเอียดในประเด็นสำคัญของวิทยานิพนธ์ต่อไป

๔) ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเรียนผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน ๑๓ รูป/คน ได้แก่ พระครูภาวนาพิลาส เจ้าอาวาสวัดเขาวง เจ้าคณะอำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี, พระปลัดนิพนพาน โชติธมฺโม ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดเขาวง, พระทรงศักดิ์ สุทธิญาโน พระที่มงานภายในวัดเขาวง, พระนพฐนนท์ ญาณธโร พระที่มงานภายในวัดเขาวง, พระอภิเดช สิริวิงโส พระที่มงานภายในวัดเขาวง, พระวิชาวิวัฒน์ อาทโร พระลูกวัด, พระวโรดม วรสุทธิ พระลูกวัด, นายพรศักดิ์ วินประภา ที่มงานที่ทำงานในวัดเขาวง, นายชาญยุทธ บุญธนศักดิ์ ไวยาวัจกรวัดเขาวง, นางสาว อภิสรา จุลพันธ์ เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์, นางสาวน้ำฝน เมืองแมน พนักงานร้านค้าวันยังค่ำ, นางสาวสมพร ยี่สุนทอง พนักงานร้านค้าวันยังค่ำ, นางสาวสุทาร์ตน์ เกษศรีทอง พนักงานร้านค้าวันยังค่ำ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์

วัตถุประสงค์	ประเด็นที่ศึกษา	ผู้ให้ข้อมูล	วิธีการ	หมายเหตุ
๑. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม ตามแนวพระพุทธศาสนาและนิเวศวิทยา	- เพื่อศึกษากระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม - การจัดการสิ่งแวดล้อม - แนวคิดนิเวศวิทยาเชิงพุทธ	- หนังสือ - เอกสาร	- ศึกษาจากหนังสือ - ศึกษาจากเอกสาร	
๒. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวงในฐานะวัดต้นแบบของการจัดการสิ่งแวดล้อม	- กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวง - การวางแผน - การติดตามผล - การปรับปรุง	- เจ้าอาวาส - ผู้ช่วยเจ้าอาวาส - พระที่มงานภายในวัด - พระลูกวัด	- สัมภาษณ์พูดคุย การสนทนา - การสังเกตการ	
๓. เพื่อศึกษาเกณฑ์ชี้วัดและผลลัพธ์ของการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี	- เพื่อศึกษาเกณฑ์ชี้วัดและผลลัพธ์ - ด้านกายภาพ - ด้านการบริหารจัดการ - ด้านการพัฒนา - การส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา	- ที่มงานที่ทำงานในวัด - ไวยาวัจกร - เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ - พนักงานร้านค้าวันยังค่ำ	- สัมภาษณ์พูดคุย การสนทนา - การสังเกตการ	

ตารางที่ ๓.๑ สรุป วิธีการดำเนินการวิจัย